

**POSTAVENIE KOMISIE PRE EURÓPSKE RODINNÉ PRÁVO
V SYSTÉME EURÓPSKEHO RODINNÉHO PRÁVA
V KONTEXTE JEJ CIEĽOV A OBLASTI PÔSOBENIA**

**COMMISSION STAFF FOR EUROPEAN FAMILY LAW IN THE
EU FAMILY LAW SYSTEM IN THE CONTEXT OF ITS
OBJECTIVES AND FIELD OF APPLICATION**

ŠTEFAN NESZMÉRY

Abstrakt

Dôležitosť rodiny ako súčasti životných osudov drvivej väčšiny ľudstva a jej významu pre samotnú spoločnosť viedol a neustále vedie k záujmu mnohých vedeckých i nevedeckých disciplín o tento pojem, jeho podstatu, obsah i samotné zmeny, ktoré prináša i 21. storočie. Uvedené platí aj v oblasti práva. Každá disciplína sa však venuje rodine z iného uhla pohľadu a poskytuje odlišný pohľad.

Kľúčové slová: rodina, rodinné právo

Abstract

The importance of the family as part of the life of the vast majority of mankind and its importance to society itself has always led to the interest of many scientific and non-scientific disciplines about this concept, its substance, its content and the changes that the 21st Century has brought. This also applies in the area of law. Each discipline, however, takes the family from a different point of view and provides a different view.

Keywords: family, family law

Úvod

Avšak sa na rôznych vedeckých diskusiách, ktoré sa zameriavajú na oblasť rodinného práva sa traduje, že práve táto oblasť je najmenej vhodná na akúkoľvek harmonizáciu, resp. unifikáciu. Medzi hlavné dôvody patria najmä tradície ten ktorej krajiny, jej kultúra, právny systém, náboženstvo, politické prostredie. V talianskej

familiaristike prevažuje v súvislosti s rodinným právom známy výrok: „rodina je skalnatý ostrov, ktorý môže rodinné právo svojimi vlnami iba obmývať ....“ K vývoju rodinného práva v Európe (Douglas, Lowe, 2006)

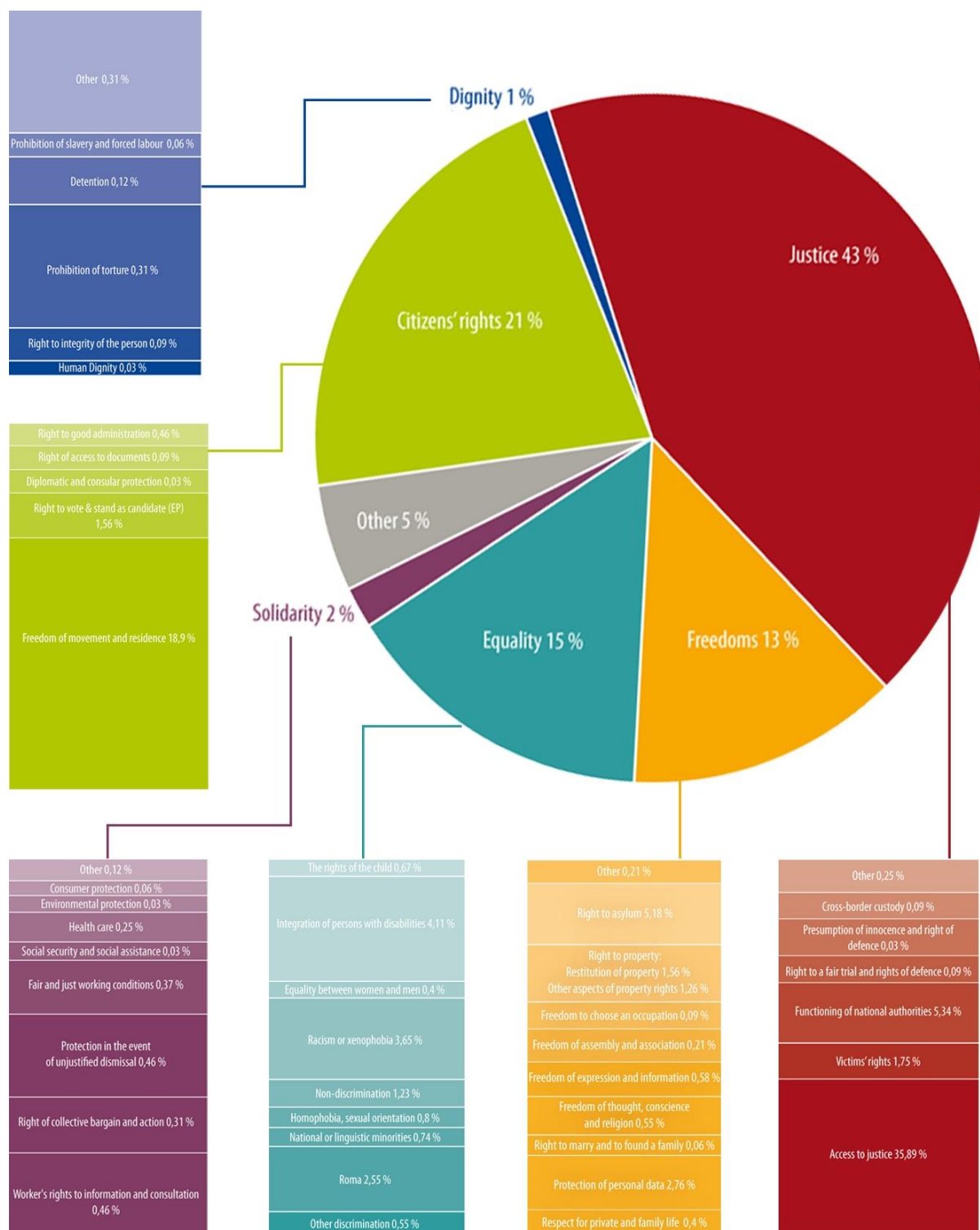
V súvislosti s istou rigiditou predmetného odvetvia sa vynára celý rád otázok smerujúcich k tomu či je harmonizácia, resp. unifikácia rodinného práva v rámci Európskej Únie iba utopistickým momentom alebo aj reálnym cieľom.

Táto oblasť je prepletená celým spektrom názorov, ktoré zohrávajú v roli rodinného práva nezastupiteľné miesto. Ide najmä o dynamiku vývoja spoločnosti a najmä o politické prostredie, i keď v krajinách bývalého sovietskeho zväzu je problematika odpútavania sa od starých právnych poriadkov značne komplikovanejšia. Najväčší rozmach v tejto oblasti bol zaznamenaný vývojom ľudských práv a s tým nesporne súvisiaceho rodinného práva. (Králičková, 2005).

Pokiaľ pripustíme určitú aproximáciu rodinných práv v rámci Európskej Únie, môžeme si naďalej klásť otázku, či ide o riadený proces, alebo len o určitú spontánnosť približovania sa právnych úprav, za ktorú vďačíme najmä rešpektu k všeobecným uznávaným a zdieľaným hodnotám, na ktorých je postavená kresťansko-židovská kultúra v celej Európe. Prikláňame sa skôr k teórii spontánnej aproximácie. Ako príklad uvádzame úctu k človeku ako takému, jeho súkromnému ako aj rodinnému životu, dôstojnosti, slobode, cti, rovnosti, solidarite, ako aj ochrane slabšieho.

Ako príklad uvádzame nasledovné grafické znázornenie, ktoré poukazuje na vyššie uvedené osobitosti, ktoré ovplyvňujú aproximačný proces harmonizácie a unifikácie rodinného práva na úrovni Európy.

Graf č. 4: Grafické znázornenie skutočností ovplyvňujúcich tvorbu európskeho rodinného práva

Zdroj: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-370_en.htm

Medzi markantné ciele Komisie CEFL patrí výskum v oblasti rodinného práva v Európe smerujúci k harmonizácii rodinného práva v Európe. Vytvorenie Komisie

CEFL je založené na odbornej iniciatíve, čo spôsobuje tú skutočnosť, že Komisia CEFL je úplne nezávislá na akejkolvek inej organizácii alebo inštitúcii.

Komisia CEFL predstavuje nezávislý medzinárodný panel akademikov, ktorí sa podieľajú na skúmaní teoretických ako aj praktických možností harmonizácie rodinného práva priamo v Európe.

Pri zrode Komisie CEFL stali významní experti nielen z odboru rodinného práva, ale aj medzinárodného súkromného práva. Medzi najvýznamnejších predstaviteľov patria: prof. Katharina Boele-Woelki, prof. Nigel Lowe, prof. Frédérique Ferrand, Prof. Walter Pintens, Prof. Dieter Martiny a v neposlednom rade prof. Dieter Schwab.

Hlavným cieľom Komisie CEFL a rovnako tak aj hlavným prínosom jej vedeckej činnosti má byť vytvorenie Princípov európskeho rodinného práva (Principles of European Family Law - „PEFL“), ktoré by mali byť použiteľné v celoeurópskom meradle najmä z pohľadu komparatívneho výskumu, nielen pre akademické ale hlavne praktické účely.

Účelom celého takéhoto postupu je dosiahnutie modernizácie a harmonizácie rodinného práva v celej Európskej únii. Druhotným, ale samozrejme ambicióznym cieľom Komisie CEFL je priamo upozorňovať svojou činnosťou na samotného zákonodarcu EÚ pri aplikovaní práva. Dávame do pozornosti, že jadrom celej tejto iniciatívy bolo spracovanie dotazníkov, a ich následne zodpovedanie akademikmi z praxe, vyhodnotenie záverov medzinárodných konferencií, ďalších porovnávacích výskumov, no najmä abstrakcie. (Boele – Woelki., Braat., Curry-Summer, 2003).

Tak ako sme už uviedli, títo akademici sa nezameriavali výlučne iba na akési „law in books“, ale najmä na „law in action“ a na podklade rozličných prístupov k vybraným právnym otázkam koncipovali veľmi všeobecne formulované „principles of european law“, ktorých hlavným cieľom bolo uľahčiť harmonizáciu rodinného práva v Európe ako takej. Mnohé z názorov Komisie CEFL boli aj publikované v národných správach jednotlivých národných referentov, ako aj prostredníctvom vlastných princípov európskeho rodinného práva s dôkladným výkladom a komentármi, výskumnej štúdie, v kontexte ich optimistickej vízie. (Hrušáková., Králičková 2005).

V tejto súvislosti dávame do pozornosti, že nielen slovenská ale aj česká právna úprava rodinného práva v oblasti rozvodového práva je postavená na princípe

tzv. kvalifikovaného rozvratu manželstva, i keď podľa zákona o rodine nie je nutné rozvrat manželstva dokazovať, postačuje len tvrdenie manželov, lebo samotný rozvrat sa za určitých podmienok prezumuje. Komisia CEFL sa zameriava v tomto prípade aj na rozvodovosť, nakoľko nesporne súvisí s oblasťou rodinného práva ako takého a aj s jeho harmonizáciou. V súvislosti s harmonizáciou európskeho rodinného práva je potrebné poznamenať, že princípy európskeho rodinného práva vo veci rozvodu a vyživovacej povinnosti medzi rozvedenými manželmi boli publikované neskôr ako ich samotný vecný zámer, t.j. až v roku 2003. Hlavný prínos je potrebné vidieť v tom, že komisia CEFL má za cieľ rozlišovať dva typy rozvodov, a to rozvod na základe obojstranného súhlasu a rozvod bez súhlasu jedného z manželov. „obojstranný súhlas je možné charakterizovať ako dohodu manželov, ktorá je však vyžadovaná len, pokiaľ ide o ukončenie manželstva. Manželia nemusia súdu predkladať žiadne zmluvy, ktoré by riešili majetkové dôsledky rozvodu. v druhom prípade, teda v situácii, kedy nie je dohoda možná, je vyžadovaná faktická odluka manželov po dobu jedného roka. Rozvrat manželstva by sa tak nemusel ani tvrdiť, ani dokazovať, len sa naň bude odkazovať. Súd by v takomto prípade ani neskúmal príčiny rozvratu manželstva. ďalej je zakotvená tzv. tvrdostná klauzula v prospech manžela, ktorý sa rozvodu domáha, kedy nie je nutná faktická separácia po dobu 1 roka, čo môže byť použité napr. v prípade domáceho násillia.“(Boele – Woelki., Braat., Curry-Summer 2008. s. 39).

Ako sme už spomenuli v súvislosti s dynamikou vývoja spoločnosti sa po skončení druhej svetovej vojny národné zákonodarstva v mnohých krajinách Európy snažili o to, aby práva detí boli upravené úplne nanovo. K tomuto nepochybne pristúpilo prijatie Všeobecnej deklarácie ľudských práv a neskôr aj ďalších ľudsko-právnych dohovorov, najmä Dohovor o právach dieťaťa, Európsky dohovor o výkone práv detí, Európsky dohovor o styku s deťmi a pod. Slovenská republika v tomto prípade nestála úplne bokom celého tohto harmonizačného procesu, ktorého výsledkom bolo, že dieťa začalo byť ponímané nie ako pasívny objekt z vôle svojich rodičov či paternalistického, resp. totalitného štátu, ale ako plnohodnotný a aktívny subjekt. S týmto súviseli mnohé zmeny ako aj zmena terminológie, menovite odklon od inštitútu moci otcovskej cez moc rodičovskú, rodičovské práva a povinnosti až k súčasnému inštitútu rodičovskej zodpovednosti zakotvenému v súčasne platnom zákone o rodine.

Pokiaľ ide o obsahové naplnenie cieľov Komisie CEFL, za zmienku stojí najmä zakotvenie trichotómie práv a povinností patriacich do rodičovskej zodpovednosti, medzi ktoré patrí výchova maloletého dieťaťa v najširšom slova zmysle, ďalej zastupovanie maloletého dieťaťa a napokon správa majetku maloletého dieťaťa. Istým nedostatkom právnej úpravy bola skutočnosť, že bagatelizovalo humanitárne právo, tak ako o ňom písal prof. Haderka, čím vyvolávalo otázku, či napr. nesvojprávne rodičovi patrí právo sa s dieťaťom stýkať či právo dať súhlas s osvojením svojho dieťaťa. Ak ide o pozitíva zakotvené zákonom o rodine, dávame do pozornosti najmä možnosť maloletého rodiča domáhať sa priznania čiastočné rodičovských práv a povinností súdom vo veci osobnej starostlivosti o dieťa. V tejto súvislosti poukazujeme taktiež na výslovné zakotvenie práva maloletého rodiča dať súhlas na osvojenie a výslovné zakotvenie povinnosti súdu skúmať problematiku tzv. nezájmu o dieťa aj vtedy, ak je jeho rodič maloletý (Boele – Woelki, K., Sverdrup, T. 2005). V súvislosti so štúdiou problematiky harmonizácie európskeho rodinného práva a pôsobnosti komisie CEFL, dávame do pozornosti, že slovenské rodinné právo ako keby „prešľapuje“ na pomedzí dvoch právnych poriadkov. Pre zákonodarcu sa preto vynára do popredia povinnosť prekonať krízu písaného slovenského rodinného práva tak, aby zodpovedalo európskym štandardom, najmä tým, ktoré boli už dávno vytýčené medzinárodnými dohovormi alebo judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva, pozorne sledovanú národnými súdmi, ako aj Ústavným súdom SR a v neposlednom rade princípy európskeho rodinného práva. Nejde tak len o zjednodušenú a značne spolitizovanú problematiku diskontinuity, resp. kontinuity s dávno prekonaným právnym poriadkom majúcim korene v Československu po roku 1948, ale o oveľa viac. Dávame preto do pozornosti, že po roku 1948 bolo rodinné právo na území Slovenskej republiky istým krokom späť a jeho právna úprava bola len slabou náplasťou na neduhy ovplyvnené prevzatým sovietskym sociálnym a rodinným experimentom. Je isté, že rodinné právo má svoje limity a nie je možné ich meniť zo dňa na deň, tzn. za každú cenu. Avšak, na druhej strane nie je možné zatvárať oči pred zotrvačnosťou mentálneho pôsobenia modernej doby a jej výdobytkov, ktoré už dávno prekonali inštrumentálnosť poriadkov.

Organizačné zloženie Komisie CEFL

Komisia CEFL je zložená z Organizačného výboru a Skupiny expertov. Dávame do pozornosti, že členovia Organizačného výboru sú súčasne aj členmi Skupiny expertov Komisie CEFL. Organizačný výbor je tvorený z veľkej časti členmi zakladajúcimi CEFL, ktorí sú zároveň aj hlavnými hýbateľmi uvedeného projektu.

Markantnou úlohou samotného Organizačného výboru je zostavenie Skupiny expertov, ktorej výsledkom má byť vypracovanie podrobnej správy pojednávajúcej o stave práva vlastných krajín, t.j. národných právnych poriadkov, čo bude mať za cieľ určitý východiskový bod samotnej porovnávacej analýzy. Vypracované národné správy a rovnako tak aj následné meetingy a konferencie zvolané organizačným výborom majú za cieľ viesť k širokej diskusii, skúmaniu a porovnaniu úprav rodinného práva v jednotlivých krajinách Európy. Podstatou takto definovaného zdĺhavého procesu je nájsť určité spoločné východiská, ktoré sú vhodné pre unifikovanie a harmonizovanie jednotnej európskej úpravy rodinného práva.

Oblasti pôsobnosti Komisie CEFL

Harmonizácia a unifikovanie európskeho rodinného práva tvorí najdôležitejšiu oblasť pôsobenia Komisie CEFL na úrovni Európy. Komisia CEFL sa zameriava na svoje oblasti pôsobnosti najmä v oblasti rozvodového práva. Oblasť rozvodového práva dnes vystupuje do popredia nakoľko v Európe je vzrastajúca konvergencia rozvodov, ktorú priamo zapríčinila v posledných desaťročiach samotná modernizácia uvedeného inštitútu, a tiež fakt, že nedávno do platnosti vstúpilo nariadenie Brusel II, kde sa Komisia CEFL zamerala priamo na porovnanie jednotlivých dôvodov k samotnému rozvodu a rovnako tak aj určitých právnych následkov rozvodu, ale tiež aj výživné medzi manželmi. (Boele – Woelki, Ferrand, Beilfuss, Jänterä-jareborg, 2005).

Vypracovanie dotazníka možno hodnotiť pre oblasť unifikácie a harmonizácie európskeho práva veľmi kladne, a zároveň predstavuje taký druhý krok smerujúci k aproximácii nakoľko pomocou neho získala Komisia CEFL informovanosť o jednotlivých právnych úpravách členských krajín a ich jednotlivých osobitostiach, rovnako tak aj o samotnej judikatúre a rovnako tak aj aktuálnych problémoch vyskytujúcich sa v oblasti rodinného práva v jednotlivých národných právnych

poriadkoch. Vypracovanie dotazníka predstavuje praktickú a v komparácii ide o bežne používanú metódu. Vďaka týmto testom ako aj dotazníkom je možné pomerne rýchlo a spravodlivo rozhodnúť v prípadoch kolízií jednotlivých práv, či v prípadoch kolízií odlišných záujmov detí a ostatných osôb. Zostavenie národných správ predstavuje tretí krok v harmonizačnom procese, ktoré boli pripravené jednotlivými členmi skupiny expertov. Uvedená skupina je tvorená samotnými predstaviteľmi jednotlivých členských krajín, ktorých úlohou je na jednotlivé otázky odpovedať. Netreba dávať do pozornosti, že každý člen expertnej skupiny je priamo zodpovedný za otázky v závislosti na krajine, ktorú zastupuje.

Za najdôležitejší krok je možné považovať tvorbu princípov európskeho rodinného práva (ďalej aj ako „PEFL“) ako takých. Ide o veľmi časovo náročný a komplikovaný proces, kde je nevyhnutné zohľadniť všetky nazbierané informácie a hodnoty, ktoré sú priamo uznávané národnými právnymi poriadkami, ale jedná sa aj o prijateľný spôsob ako sa podieľať priamo na formulácii jednotlivých princípov.

Vyššie uvedené zámery, má Komisia CEFL v pláne dosiahnuť na podklade koordinovaného porovnávacieho výskumu súčasnej platnej právnej úpravy rodinného práva spoločne v kontexte na skúsenosti jednotlivých členských krajín v rámci oblasti aproximácie práva EÚ. Prostredníctvom výskumu a skúmania rozličných variant konkrétnych problémov v jednotlivých právnych poriadkoch musí dôjsť k zahájeniu komparatívnej analýzy európskych právnych poriadkov. Podkladom celej takejto analýzy je riešenie právnych problémoch rodinného práva, ktoré sú vyhľadávané na podklade spoločného základu riešenia tzv. „common core“. Na podklade tohto „common core“ sú následne formulované princípy európskeho rodinného práva vhodné pre harmonizáciu a unifikácie v rámci globálneho pohľadu rodinného práva na úrovni Európy. (Lazar., Blaho 2009)

Markantné ciele Komisie CEFL

Spracovanie vyššie zmienených princípov európskeho rodinného práva je založené na národných správach, ktoré sú vyhotovované na základe jednotného dotazníka pre určitú tú konkrétnu oblasť rodinného práva, napr. rozvodového práva, úpravy styku maloletého s rodičmi na čas po rozvode manželstva a pod. Tieto správy sú spracované odborníkmi jednotlivých členských štátov, ktoré Komisia CEFL a následne v rámci Komisie CEFL skupina expertov, ktorú vopred ustanovil

Organizačný výbor, spracuje a zameria sa na fundament, ktorý bude spoločný pre formuláciu konkrétnych princípov.

Takto vytvorené princípy, môžu pôsobiť ako podporné alebo alternatívne právo v prípade civilných rodinných vzťahov s cudzími prvkami, ktoré môžu slúžiť ako zdroj inšpirácie pre zákonodarcu, či už na medzinárodnej alebo na vnútroštátnej úrovni.

Pokiaľ ide o oblasť výživného v roku 2004 bola publikovaná prvá časť princípov týkajúcej sa oblasti rozvodu a vyživovacej povinnosť medzi rozvedenými manželmi. Následne v roku 2007 boli vypracované princípy týkajúce sa oblasti rodičovskej zodpovednosti.

Zatiaľ poslednou konferenciou Komisie pre európske rodinné právo bola v poradí štvrtá konferenciu uskutočnená v apríli 2010 a jej obsahom boli princípy európskeho práva v oblasti úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi. Výsledky dosiahnuté na tejto konferencii boli odpublikované v priebehu roku 2011.

Elementárnou zásadou vyplývajúcou z preambuly dokumentu o výživnom medzi rozvedenými manželmi Komisie CEFL bolo zabezpečiť istý typ rovnováhy záujmov medzi bývalými manželmi a nesporne aj podpora rovnosti pohlavia. Do popredia tu vystupuje tzv. najlepší záujem dieťaťa.

Mnohé princípy európskeho rodinného práva sú už zakotvené v národných právnych poriadkoch jednotlivých európskych krajín. Rovnako aj v oblasti rodinného práva Slovenskej republiky je možné badať do určitej miery istú modifikáciu princípov európskeho rodinného práva ako súčasť európskeho práva.

Čo sa týka rozsahu pôsobnosti Komisie CEFL, tak táto sa nevzťahuje na všetky vzťahy rodinného práva, ale len na partnerstvo a vzťahy medzi rodičmi a deťmi. Najväčší dôraz sa kladie na prvok autonómie vôle a zákaz ingerencie štátu do súkromnej oblasti rodinných vzťahov teda vzťahov medzi partnermi navzájom medzi deťmi a rodičmi.

Úlohou je odstrániť dlho pretrvávajúce odlišnosti v národných právnych poriadkoch rodinného práva a usilovať sa o vytvorenie konzistentného a celkom autonómneho systému rodinného práva, ktorý má smerovať k riešeniu vhodného nasledovania pre zákonodarcov na úrovni Európy.

V kontexte o zintenzívnenie harmonizácie a unifikácie európskeho rodinného práva sa objavuje istý typ skepticizmu voči globálne vytvorenému systému, nakoľko tu prúdi značná diverzita, ktorá má svoj pôvod v histórii jednotlivých národov a ich

právnych poriadkov, čo má za následok vytvorenie rozličných foriem hodnôt na vnímanie rodinného práva.

V súvislosti s činnosťou Komisie CEFL je potrebné poznamenať, že vzájomná komparácia jednotlivých národných právnych úprav má pozitívny vplyv a istým spôsobom aj ovplyvňuje zákonodarcov jednotlivých európskych krajín novými trendmi, ktoré majú úspešnosť v iných krajinách. Prostredníctvom ich aplikácie na domácej pôde, je však nevyhnutné, že musí byť upravená vo svetle dynamiky vývoja spoločnosti nielen na úrovni hodnôt, ktoré sú uznávané spoločnosťou ako takou, ale aj prostredníctvom právnych princípov, ktoré prinášajú do normatívnej oblasti obrovský vplyv a tým vytvárajú osobitný rebríček adekvátne chránených záujmov.

Tak ako sme uviedli, hlavnou úlohou Komisie CEFL je harmonizácia rodinného práva v Európe a za týmto účelom sa uskutočňujú výskumy v jednotlivých krajinách, výsledky výskumov komparujú a koordinujú ďalší výskum. Zámerom Komisie CEFL je vyhľadať spoločné jadro rôznych právnych problémov cez porovnávanie rozličných foriem riešení týchto problémov vo viacerých krajinách Európy a taktiež zhodnotiť prípadnú rolu budúcich členov Európskej únie v procese harmonizácie európskeho rodinného práva.

Harmonizačný proces rodinného práva v Európe je na úrovni nášho štátu ešte na celkom dlhej ceste, nakoľko sa pomaly približujeme k moderným trendom spoločnosti. V tieni súčasných ekonomicky i politicky orientovaných káuz je harmonizácia rodinného práva až na „chvoste“ zoznamu. S pomocou správnej interpretácie judikatúry ESLP a dôsledným implementovaním medzinárodných dohôd do národných právnych poriadkov sa tam môžeme dostať možno aj oveľa rýchlejšie, ako čakáme.

Zoznam bibliografických odkazov

BOELE – WOELKI, K., BRAAT, B., CURRY-SUMMER, I. (eds.):2003. *European Family Law in Action. Groundsfor Divorce*. Volume I. Antwerpen – Oxford- New York: Intersentia, 2003; BOELE – WOELKI, K., BRAAT, B., CURRY-SUMMER, I. (eds.): *European Family Law in Action. Maintenance between former Spouses*. Volume II. Antwerpen – Oxford – New York: Intersentia, 2003; BOELE – WOELKI, K., BRAAT, B., CURRY-SUMMER, I. (eds.): *European Family Law in Action. Parental responsibility*. Volume III. Antwerpen – Oxford: Intersentia, 2005; BOELE – WOELKI, K., BRAAT, B., CURRY-SUMMER, I. (eds.): *European Family Law in*

Action. Property Relations between Spouses. Volume IV. Antwerp – Oxford – Portland: Intersentia, 2009.

BOELE – WOELKI, K., SVERDRUP, T. (ed.): 2005. *European Challenges in Contemporary Family Law. Antwerp – Oxford – Portland: Intersentia, 2008. s. 39 a nasl.*

BOELE - WOELKI, K. (ed.). *Principles of European Family law Regarding Divorce and Maintenance Between Former Spouses. Antwerp – Oxford: Intersentia, 2004. s. 56*

BOELE – WOELKI, K., FERRAND, F., BEILFUSS, C. G., JÄNTERÄ-JAREBORG, M., LOWE, N., MARTINY, D., PINTENS, W. 2006. *Principles of European Family Law regarding Divorce and maintenace Between Formel Spouses. s. 59.*

DOUGLAS, G., LOWE, N. 2006. *The Continuing Evolutionvof Family Law. Bristol: Jordan Publishing Limited, 2009; McGLYNN, C.: Families and European Union. Law, Potilics and Pluralism. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. s. 49.*

HRUŠÁKOVÁ, M. a Z. KRÁLÍČKOVÁ. 2006. *České rodinné právo. 3. preprac. a dopln. vyd. Brno: MU a Doplněk, 2006, s. 79.*

KRÁLÍČKOVÁ, Z. 2005. *České rodinné právo po vstupu České republiky do Európskej únie. In: Právní rozhledy, 2005, č. 21, s. 76*

LAZAR, J. a P. BLAHO., 2007. *Základné zásady súkromného práva v zjednotenej Európe: IX. Lubyho právnické dni : medzinárodná vedecká konferencia : Smolenice, 20.-21. september 2007. 1. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2007. s. 291.*

RADVANOVÁ, S. a M. ZUKLÍNOVÁ., 2009. *Kurz občianskeho práva. Inštitúty rodinného práva. Praha: C. H. Beck, 1999, a taktiež komentárová literatúra, predovšetkým HRUŠÁKOVÁ, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vyd., Praha: C. H. Beck, 2009. s. 86.*

RAINER, F. 2009. *Family Solidarity in Support and Inheritance Law. In: VERSCHRAEGEN, B. Family finances. Wien : Jan Sramek Verlag, 2009. s. 1 – 21.*

SCHWENZER, I. a M. DIMSEY. 2006. *Model Family Code from a Global Perspective. Antwerpen : Intersentia, 2006. s. 96. ISBN: 978-90-5095-590-4.*

Kontakt

JUDr., PhDr., Ing. Štefan Neszméry, LL.M., PhD.

Department of Social Work, Faculty of Education in Bratislava of the Comenius university in Bratislava

e-mail. neszmery@fedu.uniba.sk

